

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРКАСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО

ЧАЛА АННА ГЕННАДІЇВНА

УДК 378:81'271:373.211.24

**УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ МОВЛЕННЄВО- КОМУНІКАТИВНОЇ
КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДОШКІЛЬНИХ
НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ**

13.00.06 – теорія і методика управління освітою

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Черкаси – 2014

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Комунальному закладі «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент
ЧАГОВЕЦЬ Алла Іванівна,
Комунальний заклад «Харківська
гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради, професор
кафедри теорії та методики дошкільної
освіти.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
КАЛІНІНА Людмила Миколаївна,
Інститут педагогіки НАПН України,
завідувач лабораторії управління
освітніми закладами;

кандидат педагогічних наук, доцент
СУРЖАНСЬКА Вікторія Анатоліївна,
Харківський національний педагогічний
університет імені Г. С. Сковороди,
доцент кафедри соціальної педагогіки.

Захист відбудеться «24» грудня 2014 року о 13⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 73.053.04 в Черкаському національному університеті імені Богдана Хмельницького за адресою: 18000, м. Черкаси, вул. О. Дашкевича, 24, ауд. 375.

Із дисертацією можна ознайомитися в Науковій бібліотеці Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького за адресою: 18031, м. Черкаси, вул. Університетська, 22.

Автореферат розіслано «21» листопада 2014 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

О. О. Михальчук

Підписано до друку 18.11.2014. Формат 60x84/16.
Ум. друк. арк. 0,9. Тираж 100 пр. Зам. №5136

Видавець і виготівник видавничий відділ
Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького
Адреса: бульвар Шевченка, 81, м. Черкаси, Україна, 18031
Тел. (0472) 37-13-16, факс (0472) 35-44-63,
e-mail: vydav@cdu.edu.ua, <http://www.cdu.edu.ua>
Свідоцтво про внесення до державного реєстру
суб'єктів видавничої справи ДК №3427 від 17.03.2009 р.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Початок нового тисячоліття ознаменував деякі прогресивні тенденції в розвитку вітчизняної дошкільної ланки освіти. Це позначено підвищенням зайнятості жінок на виробництві, позитивною демографічною динамікою народжуваності, а також усвідомленням батьками важливості гармонійного розвитку дитини з раннього віку. У зв'язку з цим збільшився попит на дошкільну освіту не лише в закладах держаної форми власності, але й в альтернативних їм Академіях для найменших, Інститутах раннього розвитку дитини, Центрах обдарованої дитини та інших установах, керівництво якими здійснюють не завжди професійно підготовлені до цієї роботи кадри. При цьому не завжди враховується, що функційними обов'язками вихователів передбачено не лише інтелектуальний розвиток дітей дошкільного віку та їхню підготовку до умов шкільного навчання, а й виховання мовної особистості, що відповідно посилює вимоги до розвитку мовленнєво-комунікативної культури цих фахівців.

Ефективність вирішення поставленого завдання в багатьох залежить від компетентного управління професійною підготовкою майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладах, що в науковій літературі з теорії й методики управління освітою розглядається як складна і водночас багатоаспектна сфера діяльності, у якій виникає безліч проблем організаційного, педагогічного, технологічного і психологічного характеру. У той же час, управління професійною підготовкою майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів передбачає не лише прийняття й реалізацію управлінських рішень, але й інформаційний процес. Це дає підстави розглядати управління розвитком мовленнєво-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів як розробку і здійснення системи заходів з ефективного надання освітніх послуг такої якості, яка забезпечує відповідність результату вимогам замовника.

Вивчення ступеня наукової розробки проблеми управління розвитком мовленнєво-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів свідчить про її актуальність. Так, у наукових розвідках провідних зарубіжних і вітчизняних учених окремі її аспекти розглядалися в контексті: моніторингу якості професійної підготовки майбутніх педагогів (О. Абдулліна, Ю. Алферов, В. Андреєв, П. Анісімов, В. Ашумов, П. Баранова, Л. Басовський, Г. Бордовський, Є. Борисова, О. Боровська, Л. Віткін, В. Горб, Ю. Жук, О. Касьянова, В. Качалов, М. Кісіль, Є. Коротков, В. Кремень, О. Локшина, Т. Лукіна, В. Лунячек, О. Ляшенко, А. Майоров, О. Момот, М. Новіков, Л. Петриченко, М. Поташник, А. Субетто, М. Талізін, Л. Третьяков, А. Харківська, П. Ясинець та інші); управління професійною підготовкою фахівців у вищих навчальних закладах (Б. Гершунський, Л. Даниленко, Т. Десятов, Д. Дзвінчук, В. Зайчук, Л. Калініна, Л. Карамушка, С. Крисюк, В. Луговий, М. Лукашевич, Г. Пономарьова, А. Прокопенко, Г. Радзивилова, С. Сисоєва, З. Слєпкань та інші).

Важливе значення для проведеного дослідження мають праці, у яких представлено методику розвитку мовлення в системі ступеневої підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів (М. Алексєєва, Л. Артемова, Н. Бабич, Г. Бакуменко, Л. Варзацька, Ю. Косенко, Т. Котик та інші), граматики-

стилістичних умінь (Й. Баранник, А. Богуш, Н. Босак, Н. Іваницька, С. Омельчук, В. Пасинок, К. Пліско, Т. Симоненко та інші), комунікативної лінгвістики (Ф. Бацевич, Л. Златів, І. Кузнецов, Л. Лучкіна, Т. Ольховецька, М. Пентилюк, Г. Полатай, В. Русанівський, О. Селіванова, О. Семенов, В. Суржанська та інші), культури ділового і педагогічного спілкування (А. Бондаренко, О. Винославська, Б. Головин, О. Дорошенко, М. Ільяш, Г. Клочек, А. Коваль, І. Комарова, О. Корніяка, І. Кочан, А. Матвієнко, Н. Морева, А. Мурашко, Т. Окуневич, В. Тарасова, А. Чаговець, Г. Чайка, Т. Чмут та інші). Однак, проведений аналіз науково-педагогічної та методичної літератури підтверджує, що нині відсутнє цілісне дослідження, де було б систематизовано теорію та узагальнено практику управління розвитком мовленнєво-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів.

Доцільність розв'язання окресленої проблеми пов'язана також із необхідністю подолання *суперечностей*: між потребами суспільства в компетентних вихователях дітей дошкільного віку та невизначеністю сутності, структури і змісту мовленнєво-комунікативної культури цих фахівців; між необхідністю підвищення якості професійної підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів та недостатнім рівнем ефективності управління розвитком їхньої мовленнєво-комунікативної культури; між значущістю формування мовленнєво-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів та недостатньою теоретичною і практичною розробленістю системи управління цим процесом.

Виявлені суперечності свідчать про те, що нині управління професійною підготовкою майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів потребує здійснення перетворень, приведення її у відповідність до міжнародних стандартів якості вищої освіти, що посилює необхідність розробки ефективної системи управління розвитком мовленнєво-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів.

Отже, актуальність досліджуваної проблеми, її недостатня теоретична та практична розробленість з урахуванням визначених суперечностей зумовили вибір теми дослідження: **«Управління розвитком мовленнєво-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів».**

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконано відповідно до тематики науково-дослідницьких робіт кафедри теорії та методики дошкільної освіти Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради «Формування професійної компетенції майбутніх вихователів дітей дошкільного віку у процесі впровадження сучасних освітніх технологій» (протокол № 1 від 28.08.2013 р.). Тема дослідження затверджена рішенням ученої ради Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради (протокол № 7 від 19.02.2014 р.) та узгоджена в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень з педагогічних та психологічних наук в Україні (протокол № 3 від 25.03.2014 р.).

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці системи управління розвитком мовленнєво-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів.

Відповідно до мети визначено такі **завдання дослідження**:

1) розкрити сутність і структуру мовленнєво-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів;

2) схарактеризувати теоретико-методологічні підходи до дослідження проблеми управління розвитком мовленнєво-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів;

3) обґрунтувати основні вимоги ефективного управління розвитком мовленнєво-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів;

4) визначити критерії та показники рівнів ефективного управління розвитком мовленнєво-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів;

5) розробити і науково обґрунтувати модель системи управління розвитком мовленнєво-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів та експериментально перевірити її ефективність.

Об'єкт дослідження – управління процесом розвитку мовленнєво-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів.

Предмет дослідження – система управління розвитком мовленнєво-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів.

Гіпотеза дослідження ґрунтується на припущенні, що розроблена на основі системного, синергетичного, діяльнісного й особистісно орієнтованого підходів та впроваджена в педагогічний процес вищого навчального закладу система управління розвитком мовленнєво-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів суттєво підвищить їхню професійно-педагогічну культуру завдяки інтеграції лінгвістичних і психолого-педагогічних знань, використання інтерактивних методів навчання, актуалізації процесів самовиховання й самовдосконалення, якщо забезпечити реалізацію цілісного комплексу її компонентів (методологічного, змістового, технологічного, діагностичного) та координацію і консолідацію зусиль усіх суб'єктів управління цим процесом.

Окреслені мета, гіпотеза і завдання дослідження вмотивували вибір комплексу взаємопов'язаних **методів**:

теоретичних: міждисциплінарний синтез і системний аналіз педагогічної, філософської, психологічної, мовознавчої, лінгводидактичної, педагогічної наукової та навчально-методичної літератури, документації структурних підрозділів ВНЗ, узагальнення, порівняння для з'ясування теоретичних засад дослідження; проектування і моделювання, абстрагування і конкретизація для розробки моделі системи управління розвитком мовленнєво-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів;

емпіричних: тривале включене спостереження, бесіда, анкетування, експертне оцінювання, психологічне тестування, сфокусоване інтерв'ювання, рейтингове оцінювання, педагогічний експеримент для перевірки ефективності моделі системи управління розвитком мовленнєво-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів;

математичних методів для обробки експериментальних даних, кількісно-якісного аналізу емпіричного матеріалу та інтерпретації результатів дослідження.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що:

уперше теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено модель системи управління розвитком мовленнєво-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів, яка забезпечує успішне формування їхньої професійно-педагогічної культури завдяки інтеграції лінгвістичних і психолого-педагогічних знань, використання інтерактивних методів навчання, актуалізації процесів самовиховання й самовдосконалення, що передбачає координацію і консолідацію зусиль усіх суб'єктів управління цим процесом та включає методологічний, змістовий, технологічний і діагностичний компоненти;

удосконалено розуміння сутності й особливостей управління розвитком мовленнєво-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів; поглиблено уявлення про зміст і структуру мовленнєво-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів; систему освітнього моніторингу ефективності управління розвитком мовленнєво-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів (моніторинг умов, процесу і результатів управління розвитком мовленнєво-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів); критерії та показники рівнів (високий, середній, низький) ефективного управління розвитком мовленнєво-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів;

набули подальшого розвитку теоретико-методологічні підходи до управління розвитком мовленнєво-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів, а також форми, методи й основні вимоги ефективного управління цим процесом.

Практичне значення результатів дослідження. Теоретичні основи і процесуальні характеристики моделі системи управління розвитком мовленнєво-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів можуть бути застосовані у процесі фахової підготовки в системі вищої педагогічної освіти, при розробці навчальних і методичних посібників для студентів і викладачів, написанні кваліфікаційних робіт. Створений сектор «Управління розвитком мовленнєво-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів», що є структурним елементом підрозділу навчально-наукового центру академії та входить до матричної організаційної системи управління Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради, може бути використаний як зразок для модернізації процесу управління розвитком мовленнєво-комунікативної культури майбутніх учителів і вихователів у вищих педагогічних навчальних закладах різних рівнів акредитації. Матеріали дослідження можуть бути використані в управлінській діяльності керівництва і професорсько-викладацького складу вищих педагогічних навчальних закладів, у системі післядипломної педагогічної освіти.

Результати дослідження **впроваджено** в діяльність Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (довідка № 01-12/130 від 12.02.2014 р.), Харківського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президенті України (довідка № 01-825/07-07 від 12.06.2014 р.), Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради (довідка № 01-12/307

від 05.05.2014 р.), Навчального закладу «Міжнародний гуманітарно-педагогічний інститут «Бейт-Хана» (довідка № 59 від 08.10.2013 р.), Красноградського коледжу Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» (довідка № 230 від 22.08.2014 р.).

Апробація результатів дослідження. Основні теоретичні положення й результати дослідження представлено на науково-практичних конференціях різного рівня: *міжнародних* – «Moderni vymoženosti vedy – 2014» (Praha, 2014); *всеукраїнських* – «Науково-дослідна робота студентів у системі професійної підготовки фахівців» (Харків, 2010), «Практично-професійна підготовка студентів у системі вищої освіти: проблеми та шляхи вдосконалення» (Харків, 2011), «Формування професійної культури майбутніх педагогів в умовах модернізації освіти» (Харків, 2012), «Науково-методичні основи сучасного навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах: актуальні проблеми, досвід, перспективи вдосконалення» (Харків, 2013), «Інноваційний підхід в управлінні навчальними закладами» (Житомир, 2014), «Актуальні проблеми дошкільної освіти» (Харків, 2014); *регіональних* – «Шляхи і засоби формування педагогічної культури майбутніх педагогів у процесі навчання та в позааудиторній роботі» (Харків, 2012), «Актуальні проблеми та шляхи вдосконалення виховного процесу в навчальному закладі» (Харків, 2013), II Відкритої науково-практичної конференції факультету фізичного виховання Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» (Харків, 2013), «Соціально-педагогічні основи розвитку освіти в регіоні» (Хмельницький, 2014). Концептуальні положення роботи обговорено на засіданнях кафедри теорії та методики дошкільної освіти Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія», на науково-практичних семінарах у вищих навчальних закладах, де проводилася експериментальна робота.

Публікації. Результати дослідження опубліковано в 21 праці, зокрема у 7 статтях у фахових журналах і збірниках наукових праць, 1 статті в іноземному виданні, тезах 11 доповідей у збірниках матеріалів наукових конференцій, 2 методичних рекомендаціях.

Особистий внесок здобувача. У працях, що написані у співавторстві [12; 17], авторський внесок полягає в розробці ключових питань теорії й методики вдосконалення мовної підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів, формування в них інструментальних та інших компетентностей.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, двох розділів і висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел (346 найменувань, із них 13 зарубіжних видань), 22 додатків. Повний обсяг дисертації становить 400 сторінки, зокрема 175 сторінок основного тексту. Робота містить 9 таблиць та 7 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, її зв'язок із науковими програмами, планами й темами; окреслено мету, завдання, об'єкт, предмет, гіпотезу і методи дослідження; доведено наукову новизну та практичне значення отриманих результатів; зазначено особистий внесок здобувача; подано відомості про апробацію й провадження результатів дослідження.

У першому розділі – «**Теоретико-методологічні засади управління розвитком мовленнєво-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів**» – розкрито сутність і структуру мовленнєво-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів в теорії та методиці управління освітою, теоретико-методологічні підходи до управління розвитком мовленнєво-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів, обґрунтовано теоретичні засади і критеріальний апарат досліджуваної проблеми.

У ході дослідження встановлено, що мовленнєво-комунікативна культура майбутнього вихователя дошкільного навчального закладу є невід’ємною складовою його професійно-педагогічної культури загалом і культури особистості зокрема. Виходячи з результатів вітчизняних і зарубіжних досліджень у галузі філософії, психології, мовознавства, лінгводидактики, педагогіки з’ясовано, що мовленнєво-комунікативна культура – це сукупність знань, умінь, навичок і моральних норм, які забезпечують коректне і невимушене використання мови з метою спілкування; система ознак і властивостей, що свідчать про комунікативну досконалість мовлення. До таких ознак віднесено правильність, точність, логічність, змістовість, доречність, багатство, виразність і чистоту мовлення.

У той же час показано, що майбутні вихователі дошкільних навчальних закладів мають нерозвинену мовленнєво-комунікативну культуру, систематично порушують її граматичні, орфоепічні, лексичні і фразеологічні норми. Це зумовило необхідність зіставлення ряду синонімічних дефіментів, зокрема «мовна культура», «культура мовлення», «комунікативна культура», «мовленнєва культура». Виходячи з їх розгорнутої характеристики, під мовленнєво-комунікативною культурою майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів запропоновано розуміти *здатність використовувати мовні засоби (лексичні, граматичні, фонетичні та ін.) у різних умовах спілкування у відповідності до мети і змісту мовлення для встановлення взаєморозуміння з дітьми дошкільного віку та їхніми батьками*. Структуру цієї здатності представлено як єдність індивідуально-особистісного, мотиваційно-вольового, соціально-психологічного, індивідуально-комунікативного і практично-діяльнісного компонентів.

Виявлення причин низької мовленнєво-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів дозволило ініціювати проведення ряду заходів, серед яких найбільш дієвими виявилися влаштування «Тижня української мови», «Тижня чистої мови», проведення олімпіад, організація «Літературних кав’ярень», міжфакультетських змагань («Скоромовка язика ламає та вимови навчає»), створення постійно діючої мовознавчої групи та інші. Організація цих заходів сприяла дотриманню студентами трьох груп правил мовленнєво-комунікативної культури, а саме: правил комунікативного етикету; правил узгодженої комунікативної взаємодії; правил самопрезентації.

У проведеному дослідженні управління розвитком мовленнєво-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів представлено як *розробку та здійснення системи заходів, що дозволяють ефективно надавати освітні послуги такої якості, яка забезпечує відповідність результату вимогам замовника*. При цьому власне процес управління передбачає забезпечення

проектування, досягнення й підтримки якості освітнього процесу, його реалізації та результатів. У свою чергу, ефективне управління розвитком мовленнєво-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів потребує диференційованої характеристики за рядом специфічних ознак, серед яких: адміністративний чи партисипативний підходи суб'єктів управління до розробки планів, обговорення перебігу процесу, вироблення управлінських рішень; орієнтація на процес чи на результат управління; використання автономного чи системного управління; випереджальне чи реактивне реагування суб'єктів управління на припущені недоліки.

Узагальнення теоретичних засад досліджуваної проблеми дозволило виділити такі основні вимоги ефективного управління розвитком мовленнєво-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів:

1) управління цим процесом повинне спиратися на принципи менеджменту якості професійної підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів, системності, раціонального поєднання прав, обов'язків і відповідальності, наукової компетентності, гуманізації, професійної компетентності, успішної управлінської діяльності, єдності цілей, узаємодоповнюваності, цілеспрямованості й критеріальності, систематичності оцінювання і встановлення багатоканального зворотного зв'язку;

2) управління розвитком мовленнєво-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів виконує організаційну, аналітико-прогностичну, регулятивно-координаційну, інформаційно-методичну, соціального захисту, контрольну й інноваційно-впроваджувальну функції;

3) для реалізації матричної структури управління розвитком мовленнєво-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів потрібно створити відповідний сектор, який входить до відповідного структурного підрозділу матричної системи ВНЗ, а його керівник здійснюватиме загальне управління сектором, розвитком мовленнєво-комунікативної культури студентів, науковою діяльністю, учасниками сектору і соціальною роботою, відповідатиме за матеріально-технічне забезпечення;

4) система управління розвитком мовленнєво-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів має бути послідовно реалізована на етапах проектування, збору інформації, аналізу інформації, прийняття рішення, організації роботи з прийняття рішення, контролю виконання, аналізу ефективності дій;

5) професійна підготовка майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів та ефективне управління розвитком їхньої мовленнєво-комунікативної культури передбачають запровадження постійно діючого освітнього моніторингу;

б) ефективність управління розвитком мовленнєво-комунікативної культури студентів можуть забезпечити тільки ті керівники і викладачі, які мають високий рівень професіоналізму та професійної компетентності.

На підставі проведеного аналізу наукового доробку П. Анісімова, Г.Бордовського, Ю. Жука, В. Зайчука, А. Субетто, М. Тализіна, Л. Третьякова, Р.Шакурова, П. Яременка та інших учених із питань педагогічної діагностики визначено критерії й показники ефективного управління розвитком мовленнєво-

комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів: 1) критерій «умови управління» включає: матеріально-технічне забезпечення (відповідність загальної площі приміщень держстандарту; достатня кількість лінгвістичних лабораторій для реалізації навчальних програм; характеристика сучасного комп'ютерного обладнання, бібліотечного фонду; виділення студентам підручників, робочих місць у читальних залах; навчально-методичний супровід педагогічного процесу); укомплектованість закладу педагогічними кадрами з відповідною фаховою освітою; підвищення кваліфікації педагогічних працівників тощо; 2) критерій «процес управління» включає: професійну підготовку професорсько-викладацького складу, управлінську компетентність деканів, завідувачів кафедрами, їхніх заступників, викладачів, що передбачає організацію та управління навчально-виховним процесом, контрольню-аналітичну діяльність, прийняття управлінських рішень; 3) критерій «результат управління» включає: ефективність впливу за умови органічного поєднання культури педагогічного впливу і культурного саморозвитку особистості; вплив на культуру спілкування студентів у трьох напрямках (спілкування, мислення, сприйняття); комплексний характер навчальної діяльності: поєднання розумової, фізичної, моральної, естетичної й трудової культури; урахування зовнішніх і внутрішніх чинників впливу на формування мовленнєво-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів.

Для оцінювання рівня розвитку мовленнєво-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів запропоновано показники, що відображають основні аспекти культури їхнього професійного спілкування: спрямованість спілкування (система професійно ціннісних орієнтацій і смислових установок у сфері педагогічного спілкування, яка визначає «ідеальний стиль» взаємодії й типовий для вихователя спосіб включення в міжособистісну взаємодію з дітьми); розвиток мовленнєвих умінь (характеризують інформаційно-смислову сторону педагогічної взаємодії й проявляються у здатності вихователя чітко, зрозуміло, переконливо висловлювати свої думки і почуття за допомогою вербальних і невербальних засобів спілкування); правильне послуговування лексичними, граматичними, орфоепічними, стилістичними і фразеологічними нормами літературної мови, дотримання мовних норм вимови, наголосу, слововживання й побудови висловів, правильність, точність, ясність, змістовість, виразність, чистота, логічна стрункість, багатство і доречність мовлення, а також дотримання правил мовленнєвого етикету; розвиток комунікативних умінь, які проявляються у здатності до спілкування з дітьми, у вмінні знаходити правильний підхід до них, установлювати доцільні, з педагогічної точки зору, взаємини, наявність педагогічного такту, розвиток емпатії.

Відповідно до виділених критеріїв і показників визначено високий, середній і низький рівні, що характеризують ефективність управління розвитком мовленнєво-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів.

У другому розділі – **«Обґрунтування та експериментальна перевірка системи управління розвитком мовленнєво-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів»** – проаналізовано сучасний стан управління розвитком мовленнєво-комунікативної культури

майбутніх вихователів дошкільних, науково обґрунтовано систему управління цим процесом та інтепровано результати експериментальної перевірки її моделі.

Дослідження проводилося в період із 2010 до 2014 рр. і включало чотири послідовних етапи. Перший етап – *пошуково-аналітичний* (2010 р.) – присвячений теоретичному аналізу наукових джерел із метою поглибленого вивчення досліджуваної проблеми, ступеня її розробки, сучасних концепцій управління якістю освіти у вищій школі у світі та Україні, визначенню теоретичних засад управління розвитком мовленнєво-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів, конкретизації понятійного апарату, формулюванню об'єкта, предмета, мети, гіпотези і завдань дослідження. На другому етапі – *теоретико-експериментальному* (2011 р.) – розроблено методику проведення дослідницько-експериментальної роботи, визначено критерії й показники ефективності управління розвитком мовленнєво-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів, змодельовано систему управління цим процесом, розроблено й апробовано методи і методики педагогічної діагностики та проведено констатувальний експеримент із подальшим аналізом і узагальненням отриманих даних. Третій етап – *формувальний* (2012-2013рр.) – присвячений упровадженню системи управління розвитком мовленнєво-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів. Четвертий етап – *завершально-аналітичний* (2014 рр.) – передбачав аналіз і математичну обробку результатів педагогічного експерименту, їх узагальнення, уточнення практичних висновків і рекомендації щодо впровадження одержаних результатів у діяльність ВНЗ, оформлення дисертації.

Експериментальною базою дослідження обрано Кіровоградський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка, Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради, Навчальний заклад «Міжнародний гуманітарно-педагогічний інститут «Бейт-Хана», Красноградський коледж Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради, Харківський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президенті України. Два вищі педагогічні навчальні заклади ввійшли до експериментальної групи і два – до контрольної. До експериментальної роботи було залучено 46 представників керівництва вищих педагогічних навчальних закладів (декани, завідувачі кафедр), 76 викладачів та 479 студентів. Із 479 студентів 240 студентів склали експериментальну групу, 239 – контрольну. Усього в експерименті брали участь 601 особа. При цьому суб'єкти управління склали експериментальну (62 особи) і контрольну групу (60 осіб).

Обсяг вибірки забезпечує репрезентативність отриманих даних. Склад контрольної та експериментальної груп визначено методами гніздової та квотної вибірки. Розбіжність між чисельністю в експериментальній і контрольній групах є незначною (3 особи) і суттєво не впливає на результати дослідження.

У ході експериментальної роботи встановлено, що існуючий механізм оцінювання ефективності управління розвитком мовленнєво-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів потребує реорганізації та оновлення, оскільки не забезпечує можливість або ускладнює

отримання своєчасної об'єктивної інформації про результати діяльності різноманітних закладів і установ системи вищої освіти. Це, у свою чергу, унеможлиблює створення цілісного уявлення про реальний стан досліджуваної проблеми.

Виявлення рівня ефективності управління розвитком мовленнєво-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів проведено за програмою дослідження, що передбачала: 1) розробку та апробацію діагностичного інструментарію; 2) складання моніторингової карти у відповідності до визначених критеріїв і показників; 3) аналіз документації структурних підрозділів ВНЗ; 4) проведення індивідуальних і групових сфокусованих інтерв'ю з керівним і професорсько-викладацьким складом; 5) анкетування студентів (карта контролю стану мовлення, тест «Самооцінка комунікативного контролю», тест комунікативних умінь Міхельсона), використання діагностичної карти педагогічного оцінювання розвитку мовленнєво-комунікативної культури та самооцінювання готовності студента до саморозвитку; 6) анкетування викладачів (анкета виявлення особливостей формування мовленнєво-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів, анкета «Педагогічні здібності», методика оцінювання роботи викладача, методика оцінювання якості проведення занять); 7) анкетування деканів, їхніх заступників, завідувачів кафедр (анкета оцінювання умов управління розвитком мовленнєво-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів, методика оцінювання стилю керівництва, анкета «Управлінська компетентність керівника», діагностична карта педагогічного оцінювання розвитку мовленнєво-комунікативної культури та самооцінювання готовності педагога до саморозвитку; 8) математичну обробку результатів дослідження; 9) упровадження розробленої моделі системи управління розвитком мовленнєво-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів із розробленням алгоритму аналізу ефективності проведеної роботи.

При виборі методик, які використовувалися під час констатувального і формувального експерименту, ураховано: валідність методики та її адаптованість до умов дослідження; простота в реалізації й оцінюванні результатів; можливість використання вибраних методик у практичній діяльності вищого навчального закладу. Для визначення достовірності отриманих результатів застосовано χ^2 (хі – квадрат) тест, в основі якого лежить визначення критерію згоди Пірсона.

У ході дослідження визначено структуру системи ефективного управління розвитком мовленнєво-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів, що представлена у вигляді сукупності методологічного, змістового, технологічного і діагностичного компонентів, кожен з яких переслідує певну мету і має власне змістове наповнення (див. Рис. 1):

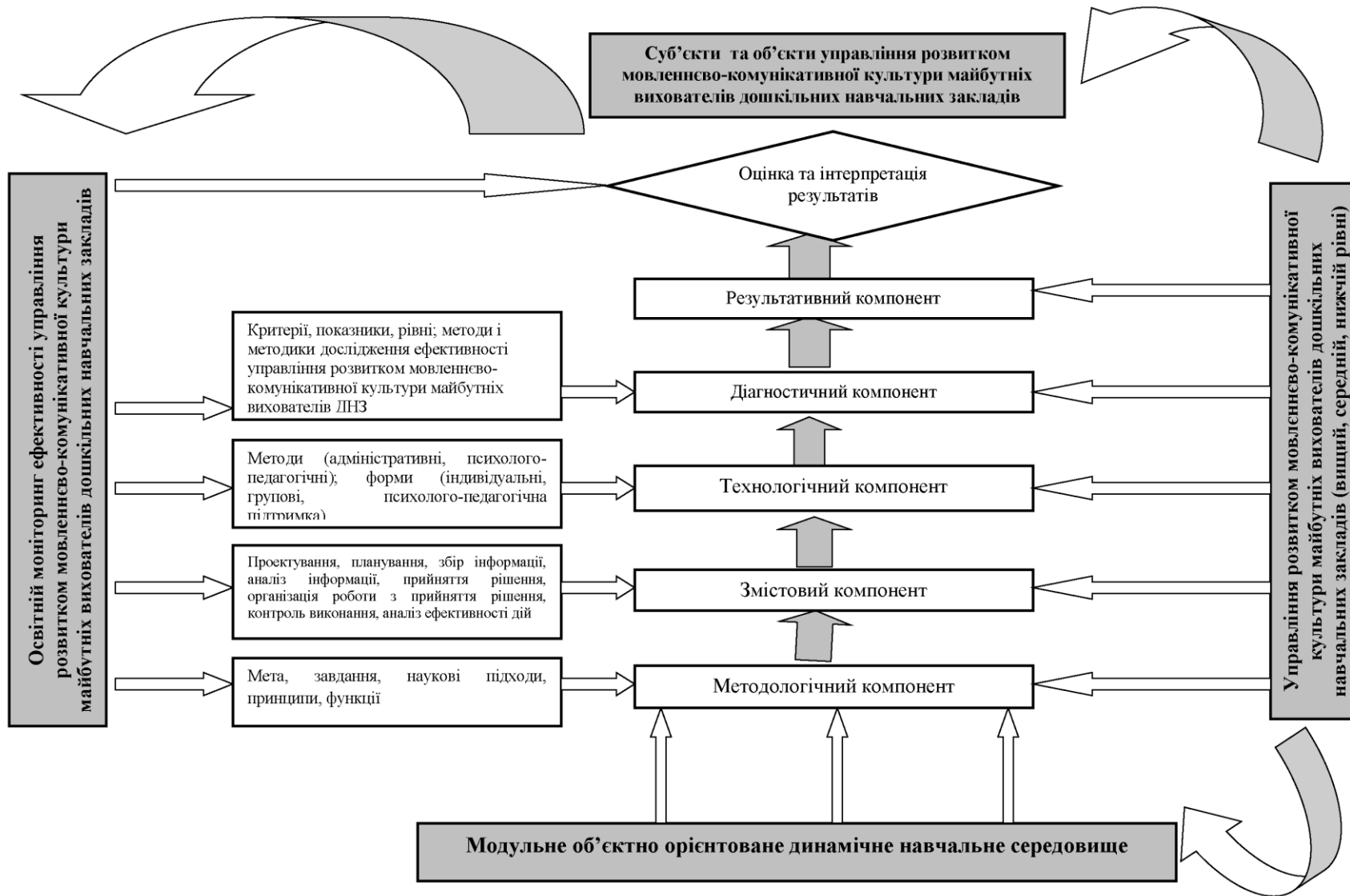

Рис.1. Модель системи управління розвитком мовленнєво-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів

Зокрема *методологічний компонент* системи містить мету (підвищення ефективності управління цим процесом) і завдання, функції, принципи, наукові підходи до управління розвитком мовленнєво-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів. Завданнями її реалізації є такі: безперервне вивчення і прогнозування вимог зацікавлених сторін до якості професійної підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів; підвищення якості їхньої професійної підготовки та її відповідність сучасним європейським стандартам на основі ефективного використання потенціалу ресурсів кожного підрозділу ВНЗ, координації та консолідації зусиль усіх суб'єктів освітнього процесу; усвідомлення керівництвом необхідності підвищення якості професійної підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів; сприяння впровадженню у вищому педагогічному навчальному закладі сучасних навчально-виховних та управлінських технологій; модернізація вищої освіти, виділення в ній спеціалізованого підрозділу, який відповідатиме за розробку і реалізацію програм управління розвитком мовленнєво-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів; здійснення навчально-методичного і психолого-педагогічного супроводу діяльності ВНЗ щодо підвищення ефективності управління цим процесом; створення умов для всебічного розвитку особистості і самоактуалізації студентів через реалізацію завдань гуманізації навчання і виховання; постійне вдосконалення освітнього процесу, управлінської діяльності керівництва; покращення якості професійної підготовки майбутніх вихователів шляхом запровадження демократичних принципів управління, інтеграції навчального процесу з наукою й інформаційними технологіями, упровадження інноваційних технологій особистісно зорієнтованого навчання і виховання студентів; забезпечення управління проектуванням кваліметричних методик і процедур, посилення функцій контролю; постійний моніторинг якості їхньої професійної підготовки; неухильне виконання вимог менеджменту якості всіма керівниками і співробітниками, безперервне її посилення; розвиток і підвищення професіоналізму співробітників та їхньої відповідальності і компетентності щодо якості освітнього процесу шляхом створення умов для професійного зростання і підвищення кваліфікації, запровадження інтерактивних форм методичної роботи (ділові ігри, педагогічні консиліуми, методичні мости, «мозкові атаки» тощо); створення умов для продуктивної і творчої роботи.

Також у ході формувального етапу експерименту підтверджено, що система управління розвитком мовленнєво-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів виконує організаційну, аналітико-прогностичну, інноваційно-впроваджувальну, інформаційно-методичну, оцінювально-діагностичну і корекційну функції. Усі функції взаємопов'язані, узаємозумовлені та послідовно змінюють одна одну, створюючи єдиний управлінський цикл. Зокрема *змістовий компонент* системи включає такі основні етапи управління розвитком мовленнєво-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів, як проектування і планування, збір інформації, аналіз інформації, прийняття рішення, організація роботи з прийняття рішення, контроль виконання, аналіз ефективності дій. *Технологічний компонент* системи включає суб'єктів і об'єкти управління розвитком мовленнєво-комунікативної культури майбутніх вихователів

дошкільних навчальних закладів, містить форми (індивідуальні, групові, психолого-педагогічна підтримка) та методи (адміністративні та психолого-педагогічні) управління цим процесом. Технологічний компонент зв'язує всі елементи в єдине ціле і забезпечує взаємодію системи з зовнішнім середовищем. *Діагностичний компонент* системи містить: критерії, показники і рівні ефективності управління розвитком мовленнєво-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів; очікуваний результат, що представлений системою освітнього моніторингу (моніторинг умов, процесу і результатів управління) і реалізовується за допомогою розробленого діагностичного інструментарію. Його включення до основних елементів системи підтверджене необхідністю достовірної діагностики й аналізу ефективності управління розвитком мовленнєво-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів та забезпечення зворотнього зв'язку.

Реалізація системи управління розвитком мовленнєво-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів дозволила значно посилити ефективність управління цим процесом у ВНЗ експериментальної групи порівняно з ВНЗ контрольної групи (див. Табл. 1):

Таблиця 1

Узагальнені дані результатів управління розвитком мовленнєво-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів (порівняльний аналіз, у %)

Рівні Критерій	Високий				Середній				Низький			
	ЕГ (302 особи)		КГ (299 осіб)		ЕГ (302 особи)		КГ (299 осіб)		ЕГ (302 особи)		КГ (299 осіб)	
	До експ.	Після експ.	До експ.	Після експ.	До експ.	Після експ.	До експ.	Після експ.	До експ.	Після експ.	До експ.	Після експ.
Умови управління	23,3	56,7	23,4	27,2	63,4	39,1	64,5	63,1	13,3	4,2	11,1	9,7
Процес управління	23,3	49,6	23,4	26,7	31,5	41,7	30,5	42,3	45,2	8,7	46,1	31,0
Результати управління	13,5	54,2	13,1	24,5	21,3	23,4	20,5	38,4	75,2	22,4	76,4	37,1

Вірогідність отриманих результатів і висновків забезпечується методологічною обґрунтованістю вихідних теоретичних положень, критичним аналізом стану досліджуваної проблеми; відповідністю методів наукового пошуку його меті й завданням; поєднанням методів якісного та кількісного аналізу експериментального матеріалу; застосуванням апробованих методів статистичного аналізу; позитивними результатами впровадження розробленої моделі управління розвитком мовленнєво-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів.

ВИСНОВКИ

Одержані у процесі дослідження результати підтверджують вихідну гіпотезу, засвідчують досягнення мети й успішне виконання сформульованих завдань, що є підґрунтям для переконливих та аргументованих узагальнень і висновків.

1. Вивчення й узагальнення філософської, психологічної, мовознавчої, лінгводидактичної, педагогічної наукової і навчально-методичної літератури дозволило розкрити сутність мовленнєво-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів як здатність використовувати мовні засоби (лексичні, граматичні, фонетичні та ін.) у різних умовах спілкування у відповідності до мети і змісту мовлення для встановлення взаєморозуміння з дітьми дошкільного віку та їхніми батьками. Структуру цієї здатності в дослідженні представлено як єдність індивідуально-особистісного, мотиваційно-вольового, соціально-психологічного, індивідуально-комунікативного і практично-діяльнісного компонентів. Управління розвитком мовленнєво-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів визначено як розробку та здійснення системи заходів, які дозволяють ефективно надавати освітні послуги такої якості, яка забезпечує відповідність результату вимогам замовника. Це, у свою чергу, передбачає забезпечення проектування, досягнення й підтримки якості освітнього процесу, його реалізації й результатів.

2. Подана в дослідженні характеристика теоретико-методологічних підходів до розв'язання проблеми управління розвитком мовленнєво-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів здійснена на загальнонауковому (системний, синергетичний, діяльнісний й особистісно орієнтований підходи) і конкретнонауковому рівнях (нормативно-дидактичний, соціально-маркетинговий і програмно-цільовий підходи). Акцентовано, що особливістю нормативно-дидактичного підходу є його орієнтація на нормативні цілі освітньої установи, які визначені освітнім стандартом, відповідними йому навчальними планами і програмами, а рівень навченості студентів виступає головним освітнім результатом, що вимірюється за допомогою різних кваліметричних засобів. Наголошено, що цей підхід відбиває змістову, знаннєву характеристику якості освіти, що може бути виявлена на основі об'єктивних критеріїв і кількісних показників. Його недоліком є відсутність уваги до таких показників якості освіти студентів, як рівень їхнього духовно-морального розвитку, соціальна зрілість, громадянські якості.

Найважливішими показниками якості освіти з точки зору соціально-маркетингового підходу є такі: задоволеність споживачів станом навчання й виховання; ступінь участі різних соціальних партнерів у розробці й реалізації освітньої політики установи, у системі співуправління нею; суб'єктивний та об'єктивний імідж освітньої установи; наявність місії, що відображає перспективну мету; вступ випускників у ВНЗ (для загальноосвітніх установ) та їхнє подальше працевлаштування (для професійних освітніх установ). Перевагами цього підходу є широке і багатоаспектне осмислення освітнього результату, облік діяльності освітньої установи, ступінь задоволення замовників наданими послугами, а недоліками – деяка відірваність від вимог державного стандарту та інших чинних нормативів, розпливчатість результатів, складність кількісного оцінювання.

Показано, що ефективним засобом розв'язання проблеми дослідження є програмно-цільовий підхід. Однак його можна забезпечити лише на основі визначення пріоритетів, розробки і прийняття програми розвитку освіти.

3. Проведене дослідження дозволило обґрунтувати основні вимоги ефективного управління розвитком мовленнєво-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів. Зокрема заслуговують на увагу такі вимоги: 1) управління цим процесом повинне спиратися на принципи менеджменту якості професійної підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів, системності, раціонального поєднання прав, обов'язків і відповідальності, наукової компетентності, гуманізації, професійної компетентності, успішної управлінської діяльності, єдності цілей, узаємодоповнюваності, цілеспрямованості й критеріальності, систематичності оцінювання і встановлення багатоканального зворотного зв'язку; 2) управління розвитком мовленнєво-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів виконує організаційну, аналітико-прогностичну, регулятивно-координаційну, інформаційно-методичну, соціального захисту, контрольну й інноваційно-впроваджувальну функції; 3) для реалізації матричної структури управління розвитком мовленнєво-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів потрібно створити відповідний сектор, який входить до відповідного структурного підрозділу ВНЗ, а його керівник здійснюватиме загальне управління сектором, розвитком мовленнєво-комунікативної культури студентів, науковою діяльністю, учасниками сектору і соціальною роботою, відповідатиме за матеріально-технічне забезпечення; 4) система управління розвитком мовленнєво-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів має бути послідовно реалізована на етапах проектування, збору інформації, аналізу інформації, прийняття рішення, організації роботи з прийняття рішення, контролю виконання, аналізу ефективності дій; 5) професійна підготовка майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів та ефективного управління розвитком їхньої мовленнєво-комунікативної культури передбачають запровадження постійно діючого освітнього моніторингу; 6) ефективність управління розвитком мовленнєво-комунікативної культури студентів можуть забезпечити тільки ті керівники і викладачі, які мають високий рівень професіоналізму, професійної компетентності.

4. Визначено критерії та показники рівнів ефективного управління розвитком мовленнєво-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів. Показано, що критерій «умови ефективності управління» включає: матеріально-технічне забезпечення (відповідність загальної площі приміщень держстандарту; достатня кількість лінгвістичних лабораторій для реалізації навчальних програм; характеристика сучасного комп'ютерного обладнання, бібліотечного фонду; рівень забезпеченості студентів підручниками, робочими місцями в читальних залах; навчально-методичний супровід педагогічного процесу); укомплектованість закладу педагогічними кадрами з відповідною фаховою освітою; підвищення кваліфікації педагогічних працівників та інші. Критерій «процес управління» передбачає: професійну підготовку професорсько-викладацького складу, управлінську компетентність деканів, завідувачів кафедрами, їхніх заступників, викладачів, що передбачає організацію та управління навчально-виховним процесом, контрольну-аналітичну діяльність, прийняття управлінських рішень. Критерій «результат управління» охоплює: ефективність впливу за умови органічного поєднання культури педагогічного

впливу і культурного саморозвитку особистості; вплив на культуру спілкування студентів у трьох напрямках (спілкування, мислення, сприйняття); комплексний характер навчальної діяльності: поєднання розумової, фізичної, моральної, естетичної й трудової культури; урахування зовнішніх і внутрішніх чинників впливу на розвиток мовленнєво-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів. Відповідно до виділених критеріїв і показників визначено високий, середній і низький рівні, що характеризують ефективність управління розвитком мовленнєво-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів

5. У ході дослідження розроблено і науково обґрунтовано систему управління розвитком мовленнєво-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів та експериментально перевірено її ефективність. Структура цієї системи представлена сукупністю методологічного, змістового, технологічного і діагностичного компонентів.

Упровадження розробленої системи дозволило значно підвищити ефективність управління розвитком мовленнєво-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів у ВНЗ експериментальної групи порівняно з ВНЗ контрольної групи. Так, ефективність управління розвитком мовленнєво-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів ВНЗ експериментальної групи знаходиться переважно на високому рівні (82 %). При цьому показники критерію «умови ефективності управління» підвищилися з середнього рівня до високого, а показники критеріїв «процес управління» і «результат управління» – із низького до високого (при $p \leq 0,01$). У той час, як у ВНЗ контрольної групи зміни цих показників є, але неістотні. При цьому критерій «умови ефективності управління», як і на початковому етапі, знаходяться на середньому рівні, а критерії «процес управління» і «результат управління» підвищилися з низького до середнього рівня, але все одно залишаються у критичній зоні.

Проведене дослідження не вичерпує всієї різноманітності питань, що пов'язані з управлінням розвитку мовленнєво-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів. Додаткового вивчення і подальшої розробки потребує проблема методологічного забезпечення управління розвитком мовленнєво-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів відповідно до нових парадигм вищої європейської освіти.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Методичні рекомендації

1. Ключко А. Г. Сучасний стан управління розвитком мовленнєво-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів : методичні рекомендації [для викладачів та студентів педагогічних вищих навчальних закладів] / А. Г. Ключко. – Харків : ХГПА, 2013. – 56 с.

2. Ключко А. Г. Управління розвитком мовленнєво-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів у ВНЗ. Теорія і практика :

методичні рекомендації [для викладачів та студентів педагогічних вищих навчальних закладів] / А. Г. Ключко. – Харків : ХГПА, 2013. – 43 с.

Статті в наукових фахових виданнях

3. Ключко А. Г. Шляхи формування читацької компетенції у майбутніх вихователів / А. Г. Ключко // Вісник Запорізького національного університету : збірник наукових праць. Педагогічні науки / гол. ред. Г. В. Локарева. – Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2013. – Вип. 3 (21). – С. 234–240.

4. Ключко А. Г. Аналіз норм мовної компетенції майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів / А. Г. Ключко // Вісник Черкаського університету. Сер. : Педагогічні науки. – 2013. – Вип. № 36 (289). – С. 81–85.

5. Ключко А. Г. Розвиток мовленнєвої культури майбутніх вихователів на матеріалі збірки М. Хвильового «Сині етюди» / А. Г. Ключко // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Сер. : Педагогіка і психологія. Зб. статей. – Ялта : РВВ КГУ, 2014. – Вип. 42. – Ч. 1. – С. 92–98.

6. Ключко А. Г. Розвиток мовленнєво-комунікативної культури майбутніх вихователів / А. Г. Ключко // Проблеми сучасної педагогічної освіти. (Педагогіка і психологія). Зб. статей. – Ялта : РВВ КГУ, 2014. – Вип. 43. – Ч. 2. – С. 109–114.

7. Ключко А. Г. Управління розвитком мовленнєво-комунікативної культури майбутніх вихователів через залучення їх до науково-дослідної роботи / А. Г. Ключко // Гуманізація навчально-виховного процесу / за заг. ред. проф. В. І. Сипченка. – Вип. LXVII. – Слов'янськ : ДДПУ, 2014. – С. 25–30.

8. Ключко А. Г. Особливості мовленнєво-комунікативної культури і виховання / А. Г. Ключко // Зб. наук. праць. Серія «Педагогічні науки». – Вип. 1 (10). – Херсон : ХДУ, 2014. – С. 93–95.

9. Ключко А. Г. Питання розвитку професійного спілкування майбутніх вихователів ДНЗ / А. Г. Ключко // Наукові записки кафедри педагогіки. Випуск XXXV. – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, ХГПА, 2014. – С. 82–90.

Статті в іноземних виданнях

10. Ключко А. Г. Профессиональное общение будущих воспитателей дошкольных учебных заведений как педагогическая проблема / А. Г. Ключко // Научно-теоретический и практический журнал «Оралдын ғылым жаршысы». Серия : Педагогические науки. Психология и социология. Филологические науки. – Казахстан, 2014. – Вып. 18 (97). – С. 57–61.

Матеріали й тези конференцій

11. Ключко А. Г. Педагогічний досвід учителя української мови та літератури як умова вдосконалення науково-дослідної роботи в закладах освіти / А. Г. Ключко // Матеріали Всеукр. науково-практ. конференції [«Науково-дослідна робота студентів у системі професійної підготовки фахівців»], (Харків, 8-9 грудня 2010 р.). – Харків : ХГП, 2010. – С. 122–124.

12. Ключко А. Г. Удосконалення практичної мовленнєвої підготовки майбутніх учителів / А. Г. Ключко, С. С. Бондарева // Матеріали Всеукр. науково-практ. конференції [«Практично-професійна підготовка студентів у системі вищої освіти :

проблеми та шляхи вдосконалення»], (Харків, 7-8 грудня 2011 р.). – Харків : ХГП, 2011. – С. 120–122.

13. Ключко А. Г. Мовлення викладача української мови як складова професійної культури / А. Г. Ключко // Матеріали регіональної науково-практичної конференції [«Шляхи і засоби формування педагогічної культури майбутніх педагогів у процесі навчання та в позааудиторній роботі»], (Харків, 4 квітня 2012 р.) – Харків : ФОП Шейніна О.В., 2012. – С. 150–151.

14. Ключко А. Г. Сучасні інноваційні технології навчання української мови у вищих навчальних закладах / А. Г. Ключко // Матеріали Усеукраїнської науково-практичної конференції [«Формування професійної культури майбутніх педагогів в умовах модернізації освіти»], (Харків, 5-6 грудня 2012 р.). – Харків : ФОП Шейніна О.В., 2012. – С. 194–195.

15. Ключко А. Г. Запозичення споривних термінів в українській мові / А. Г. Ключко // Матеріали тез доповідей II Відкритої науково-практ. конференції факультету фізичного виховання КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» (Харків, 16–18 квітня 2013 р.). – Харків : ХГПА, 2013. – С. 22–25.

16. Ключко А. Г. Виховання національно-мовної особистості студента на матеріалі курсу українська мова (за професійним спрямуванням) / А. Г. Ключко // Матеріали регіональної науково-практичної конференції [«Актуальні проблеми та шляхи вдосконалення виховного процесу в навчальному закладі»], (Харків, 26 квітня 2013 р.). – Харків : ФОП Шейніна О.В., 2013. – С. 127–128.

17. Ключко А. Г. Роль педагогічної практики у формуванні фахової компетентності вчителя початкових класів / А. Г. Ключко, К. Г. Ткаченко // Матеріали Всеукраїнської науково-практ. конференції [«Науково-методичні основи сучасного навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах : актуальні проблеми, досвід, перспективи вдосконалення»], (Харків, 4–5 грудня 2013 р.). – Харків : ФОП Шейніна О.В. – 2013 р. – С. 124–125.

18. Ключко А. Г. Влияние речевой культуры на профессиональную деятельность будущих воспитателей / А. Г. Ключко // Materialy X mezinarodni vedecko-prakticka konference «Moderni vymozenosti vedy – 2014». – Díl 16. Moderni informacni technologie. – Praha : Publ. House «Education and Science», 2014. – P. 5–7.

19. Ключко А. Г. Шляхи формування комунікативної компетентності майбутнього вихователя / А. Г. Ключко // Дев'ять педагогічних читання пам'яті М. М. Дарманського [«Соціально-педагогічні основи розвитку освіти в регіоні»], (Хмельницький, 9 квітня 2014 р.). – Хмельницький : ХГПА, 2014. – С. 63–65.

20. Ключко А. Г. Аналіз критеріїв оцінювання знань з української мови у ВНЗ / А. Г. Ключко // Збірник матеріалів Всеукр. науково-практ. конференції [«Інноваційний підхід в управлінні навчальними закладами»], (10 квітня 2014 р.) – Житомир : вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. – С. 84–86.

21. Ключко А. Г. Сутність та особливості управління мовленнєво-комунікативною культурою майбутніх вихователів // Матеріали III Відкритої наук.-практ. конф. за участю науково-педагогічних працівників, аспірантів та студентів навч. закладів та представників закладів освіти [«Актуальні проблеми дошкільної освіти»], (Харків, 16 квітня 2014 р.). – Харків : ХГПА, 2014. – С. 114–116.

АНОТАЦІЇ

Чала А. Г. Управление развитием мовленнєво-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.06 – теорія і методика управління освітою. – Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького. – Черкаси, 2014.

Дисертація присвячена проблемі підвищення ефективності управління розвитком мовленнєво-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів. Розкрито сутність і структуру мовленнєво-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів. Схарактеризовано теоретико-методологічні підходи до дослідження проблеми управління розвитком мовленнєво-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів. Обґрунтовано основні вимоги, визначено критерії та показники рівнів ефективного управління розвитком мовленнєво-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів. Розроблено і науково обґрунтовано модель системи управління розвитком мовленнєво-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів та експериментально перевірено її ефективність.

Ключові слова: мовленнєво-комунікативна культура, управління, розвиток, модель, система, майбутні вихователі дошкільних навчальних закладів.

Чалая А. Г. Управление развитием речевой коммуникативной культуры будущих воспитателей дошкольных учебных заведений. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.06 – теория и методика управления образованием. – Черкасский национальный университет имени Богдана Хмельницкого. – Черкассы, 2014.

Диссертация посвящена проблеме повышения эффективности управления развитием речевой коммуникативной культуры будущих воспитателей дошкольных учебных заведений. Раскрыта сущность понятия «речевая коммуникативная культура будущих воспитателей дошкольных учебных заведений» как способность использовать языковые средства (лексические, грамматические, фонетические) в различных условиях общения в соответствии с целью и содержанием речи для установления взаимопонимания с детьми дошкольного возраста и их родителями. При этом в структуре речевой коммуникативной культуры будущих воспитателей выделены индивидуально-личностный, мотивационно-волевой, социально-психологический, индивидуально-коммуникативный и практико-деятельностный компоненты.

В диссертации проанализированы общенаучные (системный, синергетический, деятельностный, личностно ориентированный) и конкретнонаучные (нормативно-дидактический, социально-маркетинговый, программно-целевой) теоретико-методологические подходы к управлению развитием речевой коммуникативной культуры будущих воспитателей дошкольных учебных заведений, основные требования эффективного управления этим процессом.

Определены и обоснованы критерии эффективного управления развитием речевой коммуникативной культуры будущих воспитателей дошкольных учебных заведений: критерий «условия эффективного управления», критерий «процесс управления», критерий «результаты управления». В соответствии с выделенными критериями и показателями установлены высокий, средний и низкий уровни эффективности управления развитием речевой коммуникативной культуры будущих воспитателей дошкольных учебных заведений.

В ходе исследования разработана и научно обоснована модель системы управления развитием речевой коммуникативной культуры будущих воспитателей дошкольных учебных заведений, которая представлена совокупностью методологического, содержательного, технологического и диагностического компонентов. Внедрение предлагаемой системы позволило значительно повысить уровень управления развитием речевой коммуникативной культуры будущих воспитателей дошкольных учебных заведений в вузах экспериментальной группы по сравнению с вузами контрольной группы. Проведенная исследовательско-экспериментальная работа подтвердила эффективность разработанной системы управления развитием речевой коммуникативной культуры будущих воспитателей дошкольных учебных заведений. В целом отмечается недостаточный уровень эффективности управления развитием речевой коммуникативной культуры будущих воспитателей дошкольных учебных заведений в вузах контрольной группы. При этом показатели критерия «условия управления» свидетельствуют о среднем уровне, а критериев «процесс управления» и «результат управления» – о низком уровне.

Ключевые слова: речевая коммуникативная культура, управление, развитие, модель, система, будущие воспитатели дошкольных учебных заведений.

Chala A. G. Management of the development of speech and communicative culture of future teachers of pre-school educational establishments. – Manuscript.

Thesis for Candidate's Degree in pedagogical sciences in speciality 13.00.06 – Theory and Methods of educational management. – Bohdan Khmelnytsky National University at Cherkasy. – Cherkasy, 2014.

This thesis is devoted to the problem of improving the management of the development of speech and communicative culture of the future teachers of pre-school educational establishments. The essence and structure of speech and communicative culture of future teachers of pre-school educational establishments is exposed. Theoretical and methodological approaches to the problem of management of the development of speech and communicative culture of future teachers of pre-school educational establishments are characterized. Basic requirements are substantiated, criteria and indexes of levels of effective management of the development of speech and communicative culture of future teachers of pre-school educational establishments are characterized and defined.

It is developed, scientifically substantiated and experimentally tested the efficiency of the model of system of management of the development of speech and communicative culture of future teachers of pre-school educational establishments.

Key words: speech and communicative culture, development, management, model, system, future teachers of pre-school educational establishments.